

2. *Вступна частина засідання Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2014 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247674680&cat_id=244823857.
3. *Проблеми науки гражданского процессуального права* / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова ; под ред. проф. В. В. Комарова. – Харьков : Право, 2002. – 440 с.
4. *Балуц І. А.* Господарське процесуальне право : навч. посіб. / І. А. Балуц. – К. : КНЕУ, 2008. – 224 с.
5. *Васьковський Е. В.* Учебник гражданского процесса / Е. В. Васьковский ; под ред. и с предисловием В. А. Томсинова. – М. : Зерцало, 2003. – 464 с.
6. *Абова Т. Е.* Арбитражный процесс в СССР. Понятие, основные принципы / Т. Е. Абова ; отв. ред. А. А. Мельников. – М. : Наука, 1985. – 143 с.
7. *Господарське процесуальне право : підруч.* / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Каргузова. – Х. : Одиссей, 2012. – 400 с.
8. *Гражданский процесс Украины* / под ред. Ю. С. Червоного. – Киев : Истина, 2006. – 399 с.
9. *Короєд С. О.* Концепція реформування судової влади України / С. О. Короєд, І. О. Кресіна, С. В. Прилуцький // Судова апеляція. – 2015. – № 3 (40). – С. 6–34.

Короєд С. О. Історія дуалізму цивільної юрисдикції та тенденції трансформації господарсько-процесуальної форми захисту прав

У статті розкривається історія становлення і розвитку господарської (арбітражної) юрисдикції та господарської процесуальної форми. Показується її вплив на виникнення дуалізму цивільної юрисдикції. Вивчаються передумови об'єднання господарської процесуальної форми із цивільною. Розглядаються перспективи подальшого існування господарського судочинства як самостійної судової юрисдикції. Обґрунтовується висновок про відсутність відмінностей між функціями господарських судів і завданнями господарського судочинства та завданнями загальних судів цивільної юрисдикції. Окреслюються перспективи розвитку господарсько-процесуальної форми захисту прав шляхом її реорганізації в цивільну процесуальну форму разом із реорганізацією системи господарських судів та розширенням предметної цивільної юрисдикції.

Ключові слова: правосуддя, господарське судочинство, цивільний процес, дуалізм цивільної юрисдикції, господарська процесуальна форма, захист прав.

Короєд С. А. История дуализма гражданской юрисдикции и тенденции трансформации хозяйственно-процессуальной формы защиты прав

В статье раскрывается история становления и развития хозяйственной (арбитражной) юрисдикции и хозяйственной процессуальной формы. Показывается ее влияние на возникновение дуализма гражданской юрисдикции. Изучаются предпосылки объединения хозяйственной процессуальной формы с гражданской. Рассматриваются перспективы дальнейшего существования хозяйственного судопроизводства как самостоятельной юрисдикции. Обосновывается вывод об отсутствии различий между функциями хозяйственных судов и задачами хозяйственного судопроизводства и задачами общих судов гражданской юрисдикции. Очерчиваются перспективы развития хозяйственно-процессуальной формы защиты прав путем ее реорганизации в гражданскую процессуальную форму вместе с реорганизацией системы хозяйственных судов и расширением предметной гражданской юрисдикции.

Ключевые слова: правосудие, хозяйственное судопроизводство, гражданский процесс, дуализм гражданской юрисдикции, хозяйственная процессуальная форма, защита прав.

Koroed S. The history of dualism of civil jurisdiction and trends in the transformation of commercial and procedural forms of rights protection

The article deals with the history and development of commercial (arbitration) jurisdiction and commercial procedural forms. It is highlighted its influence on the occurrence of dualism in civil jurisdiction. It is reviewed background of unification of commercial procedural form with the civil procedural form. It is reviewed prospects for further existence of commercial proceedings as an independent judicial jurisdiction. It is concluded the absence of differences between the functions and objectives of commercial courts and objectives of commercial courts and objectives of general courts of civil jurisdiction. It is outlined the prospects for development of commercial and procedural forms of protection of rights through its reorganization in the civil procedural form, together with the reorganization of the system of commercial courts and the expansion of the subject of the civil jurisdiction.

Key words: justice, commercial proceedings, civil procedural law, dualism of civil jurisdiction, commercial procedural form, protection of rights.

УДК 343.2(100)

*Василь Васильович Топчій,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України*

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ТА ЗАКОНОДАВСТВА КРАЇН ЄС ЩОДО ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ**

Питання інтеграції України до європейських структур є основною стратегічною метою нашої держави. Однією з важливих умов вступу України до Європейського Союзу (далі – ЄС, Євросоюз) є необхідність модернізації власної податкової системи. Ця необхідність постала перед Україною з

прийняттям 27 серпня 1991 р. Акта проголошення незалежності. Новостворена на той час податкова система України виявилася неефективною і невідповідною одному з основних завдань України – переходу до ринкової економіки [1].

Податкову модернізацію почали в Україні з удосконалення нормативно-правової бази та її адаптації до норм і стандартів ЄС, тому що податкові відносини в суспільстві можуть існувати і розвиватися тільки за наявності нормативної бази, яка не суперечить чинному законодавству України [2].

Підписання Україною Угоди про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами та їхніми державами-членами у 1994 р. (далі – УПС), а також ухвалення інших документів, які визначили правові засади співпраці організації з нашою державою, створило належні передумови для гармонізації українського законодавства з правом ЄС.

Однак гармонізація, передбачена цими документами, поряд зі спільними рисами, характеризувалася й істотними відмінностями від аналогічного процесу, здійснюваного на рівні ЄС та у відносинах його з третіми країнами. Спільною, звісно, залишилася загальна мета гармонізації, яка полягає у створенні уніфікованого правового середовища для всіх суб'єктів ринкових відносин. Проте досягнення цієї цілі насамперед потребує нівелювання відмінностей, наявних у національних правилах, що регулюють цей тип відносин. В українському варіанті гармонізації вітчизняного законодавства в рамках співробітництва нашої держави з Євросоюзом також спрямована на створення сприятливих умов для доступу наших виробників та провайдерів послуг до спільного ринку ЄС та ринків країн, які визнають стандарти організації. Крім того, цей процес створює правові засади для появи нормативного середовища, наближеного до вже наявного у країнах – членах Євросоюзу, тим самим допомагаючи залучити бізнесменів із країн – членів європейських інтеграційних об'єднань до активнішої діяльності в Україні. Їхня присутність на вітчизняних теренах покликана сприяти економічному розвитку держави, а також залученню іноземних інвестицій в українську економіку.

Відповідно, гармонізація українського законодавства об'єктивно прискорює інтеграцію України до ЄС, водночас цей процес має враховувати характер відносин сторін, що визначає особливі способи та принципи його здійснення.

По суті, процес гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу розпочався ще до набуття чинності УПС, торкнувшись регулювання конкуренції, трудових та соціальних відносин. Цей період можна вважати етапом добровільної гармонізації [3, с. 163]. Його характерними рисами є відсутність конкретних зобов'язань сторін у цій сфері, а також односторонність діяльності України в гармонізації свого законодавства з правом Євросоюзу (за відсутності погодження з європейськими інтеграційними організаціями).

Однак цей процес не можна вважати й геть стихійним, адже Українська держава мала можливість використовувати відповідні акти органів Європейського співтовариства та аналізувати практику інших країн, які також здійснювали гармонізацію національного законодавства з правом ЄС. Зокрема, Біла книга, ухвалена Комісією ЄС у 1995 р., визначала пріоритети гармонізації законодавства для країн Центральної та Східної Європи [4, с. 92].

Звісно, наявність переліку пріоритетних галузей із гармонізації була недостатня для надання цьому процесові необхідної динаміки. Для його започаткування слід було зробити переклад хоча б частини документів ЄС українською мовою. Проте з огляду на те, що акти, визначені Білою книгою як пріоритетні, становили майже 8 000 сторінок, перед Україною постала істотна технічна перешкода на шляху добровільної гармонізації.

У Європі взаємний інтерес до іноземного кримінального права проявився ще в середині XIX ст. У 1852 р. в Італії було видано фундаментальну тритомну працю Л. Дзуппета «Повний курс порівняльного кримінального законодавства», в якому автор за тематичним принципом провів аналіз кримінального законодавства декількох європейських країн. У 1894 і 1899 рр. у Німеччині за редакцією Ліста і Крузена вийшло двотомне видання «Сучасне кримінальне законодавство в порівняльному викладенні». У 1955 р. у ФРН почалася публікація багатотомного видання, що містило нариси кримінального права деяких держав (у 1957 р. воно частково перекладалося і видавалося російською мовою у «Видавництві іноземної літератури»). У Франції двома виданнями в 1995 і 2002 рр. вийшла монографія французького пеналіста Ж. Праделя «Порівняльне кримінальне право». У ній досліджено законодавство Франції, Німеччини, Італії, Англії, США, Канади, Швейцарії.

В імператорській Росії у XVIII–XIX ст. і на початку XX ст. кримінальне законодавство держав Європи вельми часто було предметом зацікавленості науковців. У зв'язку із цим видані переклади як відповідних актів такого законодавства, так і праць європейських криміналістів, а також спеціальні дослідження вітчизняних криміналістів. Деякі з них навіть перевидаються дотепер за допомогою можливостей інтернету. Особливо треба відзначити працю київського професора С. Богородського, в якій у порівняльному аспекті на основі австрійських, французьких та німецьких кодексів з'ясувалися всі

основні питання матеріального кримінального права: поняття злочину і проступку; готування і замах; умисел і необережність; сукупність і повторність злочинів; співучасть; осудність; обставини, через які покарання скасовується та пом'якшується; система покарань; правила визначення покарань; межі судового розсуду; давність; заходи, що стосуються малолітніх злочинців. У працях із кримінального права, як правило, використовувалися зарубіжні джерела. Наприклад, С. Познишев у своєму підручнику постійно посилається на праці німецьких, австрійських, французьких криміналістів, тим самим підкреслюючи, що основні проблеми кримінального права незалежно від існування відмінностей у кримінальному законодавстві різних держав є однаковими [5].

У більшості країн світу податкові органи мають незрівнянно більші повноваження, ніж органи державної фіскальної служби України, й там ніхто не нарікає на порушення прав людини, суб'єктів господарювання і взагалі порушення демократії. Ось лише декілька прикладів щодо порядку організації роботи податкових органів США та інших розвинутих країн світу з адміністрування податків.

Важливим напрямом податкової реформи, проведеної у США останніми роками, було саме посилення норм законів щодо платників податків, які приховують свої доходи, а також впровадження заходів щодо удосконалення механізму контролю за правильністю сплати податків.

У податковому законодавстві США та інших країн із ринковою економікою не діє принцип презумпції невинності, а обов'язок доводити свою правоту при розгляді судових позовів у податкових справах завжди лежить на платникові податку. При цьому він позбавлений права на відмову надавати відомості, які можуть бути використані проти нього під час судового розгляду. Такі правові норми діють не лише у США, а й у ФРН, Франції, Швейцарії та інших країнах.

У податковому законодавстві зазначених країн передбачено «вилучення» із громадянських прав і свобод недоторканності житла, таємниці та ін. Таким чином, дії органів фінансового розшуку, що виконують функції, аналогічні функціям української податкової міліції, які в інших випадках класифікувалися би як «вторгнення до приватного життя», в податковому праві розглядаються як норма.

Звертає на себе увагу і той факт, що в США при заповненні податкової декларації платник податку зобов'язаний повідомити дані не лише про фінансовий стан своєї сім'ї, а й стан здоров'я, внески до фондів різноманітних суспільних і політичних організацій, а також інші відомості, якщо податкові органи вважають їх необхідними для нарахування суми податку.

Законодавством більшості країн відповідальність за будь-які порушення у галузі оподаткування встановлюється нормами податкового законодавства (США, Франція, Німеччина, Італія та ін.); введено особливий порядок розслідування та судового розгляду таких справ. Податкові органи констатують порушення та приймають рішення про притягнення до відповідальності, а обов'язок доказування своєї невинуватості лежить на порушникові (презумпція невинуватості при розслідуванні та розгляді в суді податкових правопорушень не спрацьовує). У деяких країнах (США, Німеччина, Японія та ін.) податкові спори розглядаються інститутом податкових судів, такі спори, як правило, виключені із розряду майнових [7].

У більшості країн розслідування податкових злочинів віднесено до компетенції спеціальних підрозділів, що входять до системи Міністерства фінансів та до складу податкових органів. (Служба внутрішніх доходів США в системі Міністерства фінансів та слідчий департамент і підрозділи фінансового розшуку в її складі; Податкова поліція ФРН «Штойфа» Міністерства фінансів; Фінансова гвардія Італії; Підрозділи по боротьбі з податковим шахрайством Податкового агентства Іспанії.) Але в низці країн не створено спеціальних підрозділів, що розслідують податкові злочини у складі податкових органів, такими повноваженнями наділені поліцейські органи (Швеція) або самостійні структури (Росія), в деяких країнах поряд зі спеціальними підрозділами Міністерства фінансів право виявлення та розслідування податкових злочинів надається також поліції або прокуратурі (Італія, Німеччина).

Санкції за вчинення податкових злочинів у багатьох країнах передбачають, поряд зі стягненням штрафів, що постають у дуже широкому спектрі (навіть до 600 % в Іспанії), позбавлення волі на строки в середньому до 5–7 років, а в окремих країнах до 10 (ФРН) [8].

Спільними для сучасного кримінального законодавства України та інших європейських держав є принаймні дві риси.

Перша – це те, що воно, хоча і має певний, у деяких державах суттєвий національний присмак, усе ж таки «варилося в одному котлі» – кримінальне законодавство декількох держав, які на певних історичних відрізках були передовими, суттєво вплинуло на кримінальне законодавство одна одної, а також на кримінальне законодавство всіх інших держав Європи і світу

Друга – у Європі, як у жодній іншій частині світу, найбільш яскравою була тенденція до гармонізації законодавства, зокрема і кримінального, що сьогодні проявилось у фактичному створенні рамкового загальноєвропейського кримінального законодавства в межах Ради Європи (далі – РЕ) та ЄС.

Існують підстави прогнозувати, що і в подальшому кримінальне законодавство України та інших держав Європи буде розвиватися паралельно і все більш гармонійно та в напрямках його подальшої гу-

манізації та систематизації. Яскрава відмінність українського кримінального законодавства та кримінального законодавства більшості інших держав Європи і світу полягає в дуалізмі останнього, коли кримінально-правові норми містяться не лише в кримінальному кодексі (далі – КК), а й у інших законах, і навіть підзаконних актах. При цьому йдеться не лише про спеціальні закони, якими регулюються питання кримінальної відповідальності військовослужбовців або неповнолітніх. У багатьох державах існують спеціальні закони, присвячені кримінальній відповідальності колективних суб'єктів, а також відповідальності за злочини у сферах, зокрема: економіки, фінансів, недозволеної конкуренції, відмивання капіталів; обігу наркотиків, психотропних і отруйних речовин; обігу зброї; порнографії; діяльності засобів масової інформації; довілля і захисту моря; судноплавства; дорожнього руху тощо.

Наприклад, КК Польщі визначає, що положення його Загальної частини стосуються інших законів, які передбачають кримінальну відповідальність, лише у разі, якщо ці закони явно не виключають застосування цих положень (ст. 116). Поряд із КК у Польщі діють, зокрема, Чековий закон (1936 р.), Закон про боротьбу з незаконним виробництвом спирту (1959 р.), Кодекс про податкові злочини (1999 р.), Закон про попередження зловживання наркотиками (1985 р.), положення яких можуть не відповідати положенням Загальної частини КК Польщі. Також у Польщі є Торговельний кодекс (1934 р.), Кодекс про проступки (1971 р.), Закон про відповідальність колективних суб'єктів за дії, заборонені під загрозою покарання (2002 р.), тощо. Раніше польські вчені зазначали, що в цілому польське кримінальне право складається із загального кримінального права, а також із чотирьох його спеціальних розділів: військового; фінансового; про проступки; ювенального [6].

Найбільше «додаткових» кримінальних законів у державах Західної Європи, де повністю кодифіковане кримінальне законодавство є винятком, а не правилом. Утім, раніше це було правилом, за яке ратували попередники класичної школи кримінального права Г. Гегель і А. Фейєрбах, та яке було відображене в КК Франції (1791 р. і 1810 р.), баварському КК (1813 р.) [8, с. 547].

Система кримінального законодавства Австрії включає низку кримінальних законів, зокрема: Закон про здійснення правосуддя у справах неповнолітніх та молоді (1988 р.); Закон про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори (1997 р.); Закон про боротьбу з порнографією (1950 р.); Військово-кримінальний закон; Закон про фінансові правопорушення; Закон про засоби масової інформації; Закон про зберігання зброї; Закон про відповідність продовольчих товарів вимогам гігієни і якості тощо. У них є норми як матеріального, так і формального права. Правила дорожнього руху передбачають певні транспортні делікти, але, оскільки відповідні норми про відповідальність за них застосовуються не судом, а адміністративними органами влади, ці делікти не є злочинами у власному розумінні, хоча інколи і називаються так. Хоча ст. 107 Конституції Голландії містить припис про те, що кримінальне право регулюється в загальному кодексі, але насправді окремі інститути кримінального права регулюються особливими кримінальними законами і приписами місцевих законодавців. Прикладами таких особливих законів є Закон про економічні злочини (1950 р.), який передбачає кримінальну відповідальність юридичних осіб, Базовий Закон про тюремне ув'язнення (1951 р.), Опіумний закон (1928 р.), Закон про зброю і боєприпаси (1986 р.), Закон про дорожній рух (1935 р.), низка податкових та митних законів тощо. Окремо існують Військовий КК і Закон про злочини воєнного часу (1951 р.). У статті 91 КК Голландії зазначено, що положення розділів I–VIII-A Книги I застосовуються і до дій, які караються відповідно до інших законів або указів, якщо закон не передбачає інше.

Кримінальне законодавство більшості держав Європи складається з двох шарів: із національного кримінального законодавства тих чи інших держав та кримінального законодавства, створеного в межах РЄ та ЄС, яке у значній частині (особливо в межах ЄС) має пряму дію і є пріоритетним щодо національного законодавства держав – членів цих інституцій, а частково також держав, які претендують на членство в них.

Основні документи РЄ загального характеру щодо кримінального права, перелічуючи їх у хронологічній послідовності, можна поділити на декілька груп. Це акти, які стосуються: 1) принципів кримінального права; 2) дії кримінального закону, екстрадиції та передачі осіб для відбування покарання; 3) покарання та його виконання, а також заходів безпеки; 4) захисту прав потерпілих та примирення (медіації); 5) звільнення від кримінальної відповідальності та від покарання; 6) особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх та 7) юридичних осіб. Що стосується конкретних злочинних діянь, то за об'єктом посягання їх можна поділити на сім груп. Це злочинні діяння: 1) терористичного характеру; 2) пов'язані з організованою злочинною діяльністю, корупцією, легалізацією злочинних доходів; 3) що посягають на права людини і моральність; 4) комп'ютерні; 5) у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; 6) що посягають на культурну спадщину і довілля; 7) що посягають на безпеку населення і громадський порядок.

Порівняльно-правові дослідження не повинні обмежуватися лише доктриною, судовою практикою і кримінальним законодавством зарубіжних держав. Необхідно комплексно досліджувати їх кримінально-правову політику в усій її багатоманітності.

В умовах глобалізації розширюються не лише офіційні міждержавні зв'язки. Налагоджує власні зв'язки і криміналітет, вишукуючи власні вигоди. З цього випливає, що об'єктивно необхідною для підвищення ефективності боротьби з кримінальними правопорушеннями стає уніфікація або, за термінологією західної доктрини, гармонізація, зближення кримінального законодавства – насамперед європейських держав, до яких належить й Україна.

Гармонізація кримінального законодавства, тобто приведення його у відповідність до європейських стандартів на підставі положень створеного у межах РЄ та ЄС рамкового загальноєвропейського кримінального законодавства, є об'єктивно необхідною для підвищення ефективності боротьби з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру, зокрема на євразійському континенті.

Кримінальне право України з метою досягнення найвищої ефективності його норм повинно враховувати всі найкращі досягнення європейської і світової кримінально-правової думки та зарубіжного кримінального законодавства. Для цього важливо здійснювати компаративістські (порівняльні) дослідження і вміло розпоряджатися їхніми результатами в законотворчій діяльності, а також під час інтерпретації і застосування положень кримінального законодавства.

Таким чином, вивчення та аналіз зарубіжного досвіду функціонування податкових систем і діяльності податкових органів має справити значний вплив на удосконалення організації та функціонування податкової міліції в Україні. Необхідно розширити використання в нашій державі зарубіжного досвіду щодо проведення ринкових реформ, наприклад, Польщі, Китаю; щодо діяльності контролюючих органів – Іспанії, де поряд із достатньо помірною системою оподаткування діє високопрофесійний податковий орган та застосовуються значні фінансові санкції; США, де тільки за вимогу сплати більшої суми податку чи хабара посадову особу Служби федеральних доходів може бути притягнуто до адміністративної (штраф до 20 тисяч доларів) чи кримінальної (до 5 років ув'язнення) відповідальності. Висловлюється думка, що спершу необхідно врахувати позитивні приклади побудови системи оподаткування, зниження податкового тиску на платників податків, і лише після цього посилювати юридичну відповідальність за порушення законодавства, надавати додаткові повноваження посадовим особам контролюючих органів [9].

За результатами аналізу законодавства зарубіжних країн, науковими і практичними працівниками сьогодні більш-менш чітко окреслено коло проблемних питань національного характеру, від вирішення яких залежить ефективність протидії цьому негативному явищу, а також рівень взаємодії правоохоронних органів, фінансових і банківських структур різних країн та узгоджених процедур попередження, розслідування і покарання за злочини відповідної категорії.

Використані джерела

1. *Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2009 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2009 р. № 408-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/408-2009-%D1%80>.
2. *Борщевський В. В.* Європейська інтеграція України крізь призму економічної безпеки держави / В. В. Борщевський // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2001. – Вип. 26. – С. 200–204.
3. *Evans A. Falk.* Law and Integration. Sweden and the European Community / Evans A. Falk. – Umea, 1990.
4. *Tatam A.* Право Європейського Союзу : підруч. для студ. вищих навч. закладів / А. Татам ; пер. з англ. – К., 1998.
5. *White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union* // COM (95) 163 final. – Brussels, 3 May 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/white-papers/index_en.htm#block_13.
6. *Скупинский Я.* Ответственность за проступки по польскому законодательству / Я. Скупинский // Советская юстиция. – 1979. – № 15. – С. 29–30.
7. *Податкова система та шляхи її реформування* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/24/1749.html>.
8. *Наумов А. В.* Российское уголовное право. Общая часть : курс лекций / А. В. Наумов. – М., 1999.
9. *Зарубіжний досвід діяльності податкових органів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.su/book_z288_page_6.html.

Топчій В. В. Порівняльний аналіз національного кримінального законодавства та законодавства країн ЄС щодо злочинів у сфері оподаткування

Акцентується увага на необхідності врахування у кримінальному праві України досягнень європейської та світової кримінально-правової думки і зарубіжного кримінального законодавства. Проаналізовано історію формування традиції проведення порівняльно-правових досліджень як у теорії кримінального права, так і в законодавстві. Автор пропонує здійснювати компаративістські (порівняльні) дослідження і враховувати їх результати в законотворчій діяльності, в процесі інтерпретації та при застосуванні кримінального законодавства з метою підвищення його ефективності. Наголошено на значенні гармонізації європейського кримінального законодавства в рамках Ради Європи та Європейського Союзу.

Ключові слова: правова система, гармонізація кримінального законодавства, податкова система, оподаткування.

Топчий В. В. Сравнительный анализ национального уголовного законодательства и законодательства стран ЕС по преступлениям в сфере налогообложения

Акцентируется внимание на необходимости учета в уголовном праве Украины достижений европейской и мировой уголовно-правовой мысли и зарубежного уголовного законодательства. Проанализировано историю формирования традиции проведения сравнительно-правовых исследований как в теории уголовного права, так и в законодательстве. Автор предлагает осуществлять компаративистские (сравнительные) исследования и учитывать их результаты в законотворческой деятельности, в процессе интерпретации и при применении уголовного законодательства с целью повышения его эффективности. Подчеркнуто значение гармонизации европейского уголовного законодательства в рамках Совета Европы и Европейского Союза.

Ключевые слова: правовая система, гармонизация уголовного законодательства, налоговая система, налогообложение.

Topchiy V. Comparative analysis of national criminal law and EU legislation on crimes in the sphere of taxation

The attention is focused on the need to incorporate in the criminal law of Ukraine achievements of the European and global criminal legal thinking and international criminal law. It analyzes the history of the formation of the tradition of comparative legal studies in the theory of criminal law and the law. The author proposes to carry out comparative (comparative) research and take into account the results in legislative activity, in the process of interpretation and application of the criminal law in order to increase its effectiveness. It emphasized the value of European harmonization of criminal law in the Council of Europe and the European Union.

Key words: the legal system, the harmonization of criminal law, the tax system, taxation.

УДК 342

*Оксана Володимирівна Щербанюк,
завідувач кафедри правосуддя
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
доктор юридичних наук, доцент*

**САМОСТІЙНІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДОВОЇ ВЛАДИ
ЯК УМОВА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ПРОГРЕСУ**

Дослідження проблеми складових забезпечення конституційно-правового прогресу в сучасних умовах слід здійснювати на основі з'ясування сутності правового прогресу та конституційно-правового прогресу, зокрема на сучасному етапі розвитку українського державотворення.

Загальновідомо, що правовий прогрес є неодмінною умовою формування правової держави, характеристикою правової системи країни. Держава, яка визначає себе демократичною, повинна бути зацікавлена у цій формі правового життя. Вона у межах правової політики закріплює стратегічні напрями розвитку країни, гарантує та забезпечує вдосконалення правової дійсності. Тому правовий прогрес є метою правової політики демократичної держави.

Досліджуючи складові забезпечення правового прогресу в Україні, слід зазначити, що категорія «правовий прогрес» має загально-правовий комплексний характер. Вона охоплює всі пропозиції та дії щодо покращення як правової системи, так і її окремих елементів.

У сучасних умовах розвитку Української держави, формування громадянського суспільства дослідження цього явища буде сприяти забезпеченню прав і свобод людини як основної цінності держави, підвищенню ефективності правового впливу на всі сфери суспільного життя та вдосконаленню законодавства в цій сфері.

Ідеальний правовий розвиток аналізувався ще стародавніми філософами – Аристотелем, Гераклітом, Платоном, Сократом. Згодом предметом дослідження учених був соціальний прогрес. І вже наприкінці ХІХ ст. – початку ХХ ст. учені-правники почали вивчати складові та причини зміни правової дійсності до правового ідеалу. Зокрема, П. Сорокін сформулював такі основні теорії правового прогресу, як теорія моральноправового прогресу і теорія кругообігу [1].

На думку Ю. Краснова, основними тенденціями сучасного правового прогресу є розмивання меж між публічним і приватним право, міждержавна уніфікація національних норм цивільного та торгового права, формування нових галузей права, зміна джерельної бази, демократизація статусу фізичних осіб, активний розвиток законодавства про юридичні особи [2].

У конституційному праві України конституційний прогрес, як правило, асоціювався із забезпеченням проведення конституційно-правових реформ, які, в підсумку, не завжди призводили до очікуваних результатів та регресу правової системи. Конституційні процеси в Україні в 2015 р. та 2016 р., які відбуваються під впливом євроінтеграційного об'єднання, зближення із європейським правом та імплементації європейських правових цінностей в правову систему України, передбачають реформування Основного Закону в частині принципів конституційного ладу, прав і свобод людини та громадя-